

De (onverwachte) meerwaarde van plausibiliteitscontroles

Om de evenwichtigheid van de overgang naar de Wet toekomst pensioenen (Wtp) te bepalen, moeten pensioenuitvoerders heel veel berekeningen uitvoeren. Het is van groot belang dat al deze berekeningen juist zijn, omdat het gaat over de verdeling van vermogens. En deze verdeling kan achteraf niet meer aangepast worden. De berekeningen zijn vaak best complex voor bestuurders, met name omdat zij hier niet dagelijks mee bezig zijn. Hoe kunnen zij dan toch bepalen of alles goed gaat?

Plausibiliteitscontroles helpen om de juistheid van berekeningen te bepalen. Bovendien kunnen plausibiliteitscontroles helpen om uitkomsten beter te begrijpen. En daarmee kunnen ze soms zelfs richtinggevend zijn voor besluitvorming. In dit artikel geven we hier nadere duiding bij en moedigen we zowel rekenaars als bestuurders aan om met een aantal van de controles juist in gesprek te gaan binnen het bestuur. Dit kan de beoordeling van de evenwichtigheid sterk verbeteren.

WETTELIJKE TRANSITIE-EFFECTEN

Wettelijk is voorgeschreven dat pensioenuitvoerders de evenwichtigheid van de overgang naar de Wtp in ieder geval bepalen op basis van:

1. Pensioenverwachtingen in drie scenario's (slecht weer, verwachting en goed weer)
2. Netto profijt

In beide gevallen worden duizenden toekomstige scenario's doorgerekend. En worden de uitkomsten in het huidige stelsel (FTK) vergeleken met die in het nieuwe stelsel (Wtp).

Een belangrijk verschil tussen de twee maatstaven is dat pensioenverwachtingen echt iets zeggen over de hoogte van pensioenen die deelnemers kunnen verwachten (projectiemaatstaf). Bij netto profijt worden echter de waarden van de pensioencontracten bepaald en vergeleken (waarderingsmaatstaf).

Netto profijt is gedefinieerd als de waarde van alle toekomstige uitkeringen minus de waarde van alle toekomstige premies. Simpel gezegd, wat krijgt een deelnemer aan pensioen voor wat er voor hem/haar is betaald? Bij de vergelijking tussen FTK en Wtp wordt er feitelijk naar het verschil in netto profijt gekeken, de delta netto profijt.

In de praktijk vinden bestuurders, maar ook specialisten, nettoprofijt-berekeningen vaak moeilijk te doorgronden. Dit komt in belangrijke mate doordat de waarden van de contracten worden bepaald met behulp van risiconeutrale waardering. Bij risiconeutrale waardering worden alle toekomstige premies en uitkeringen op basis van een risiconeutrale scenarioset (Q-set) in een ALM-omgeving berekend en verdisconteerd. Vervolgens wordt het gemiddelde genomen van alle scenario's om te komen tot de waarde van het contract.

INZICHT NOODZAKELIJK VOOR OORDEEL

Hoewel nettoprofijtberekeningen complex kunnen zijn, zijn ze vaak ook uitermate geschikt om plausibiliteitschecks mee uit te voeren. Dit blijkt mede uit recente guidance van De Nederlandsche Bank. Daarin wordt een zestal good practices benoemd, die bestuurders kunnen helpen bij het bepalen van de plausibiliteit van berekeningen.

Twee van die good practices hebben specifiek betrekking op netto-profijtberekeningen en bespreken wij hier. Deze controles hebben namelijk een veel breder doel dan puur een controle van de plausibiliteit. De uitkomsten hiervan geven waardevolle inzichten in de omvang van de herverdeling in het bestaande (FTK-)contract en de daaruit volgende veranderingen na de overgang naar de Wtp.

Controleer dat het netto-profijteffect over alle cohorten samen grofweg nul is.

De gedachte achter deze controle is primair dat als het totale netto profijt significant afwijkt van nul dit kan duiden op een fout in de modellering. Met totale netto profijt wordt bedoeld dat er naar alle generaties (huidige en toekomstige) wordt gekeken. Maar bijvoorbeeld ook naar kosten en eventuele restvermogens.

Deze controle geeft echter ook veel inzicht in de mate van herverdeling binnen de contracten. Binnen het FTK is immers sprake van hogere bufferopbouw, waardoor vermogen (positief of negatief) wordt gedeeld met toekomstige deelnemers. Wanneer enkel de huidige deelnemers in ogenschouw worden genomen, resulteert nog een restvermogen, dat wordt doorgegeven aan toekomstige deelnemers.

Binnen de Wtp kan er ook sprake zijn van herverdeling. Bijvoorbeeld als er sprake is van een solidariteits- of risicodelingsreserve. Dergelijke reserves zijn echter veelal veel kleiner dan binnen het FTK. Bovendien kunnen deze reserves nooit negatief worden.

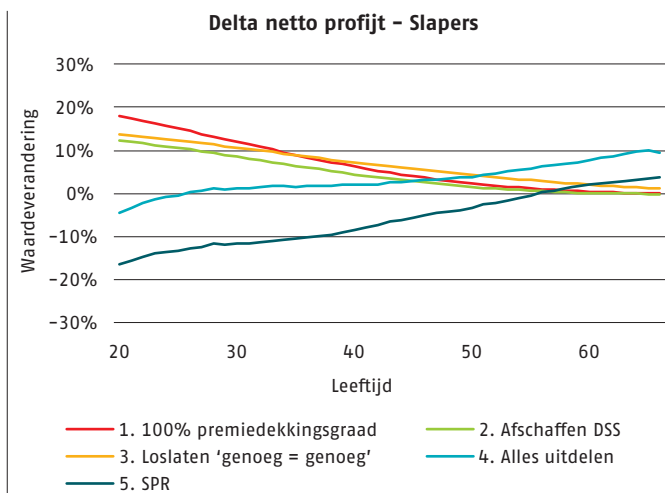
Deze controle geeft een bestuur dus waardevolle informatie over de herverdeling binnen het huidige contract en de winst die hiermee voor huidige deelnemers ontstaat door de overgang naar de Wtp.

Controleer of een rentebeweging het verwachte effect heeft op de netto profijt effecten (via de kosten van het afschaffen van de doorsnee-systematiek).

In deze good practice wordt specifiek de tussenstap genoemd waarmee inzicht wordt gegeven in het effect van de afschaffing van de doorsneesystematiek. In de praktijk zien wij echter dat het opsplitsen van de totale transitie-effecten in meerdere tussenstappen veel informatie biedt aan bestuurders. Daarmee kan het ook een waardevolle bijdrage leveren aan de discussie over de evenwichtigheid van de transitie als geheel.

Hieronder is een voorbeeld weergegeven van de uitsplitsing van het delta netto profijt van slapers voor een fonds, waarbij de stapjes steeds stapelen op de voorgaande. In dit voorbeeld worden de volgende stappen onderscheiden:

1. Inkoop pensioen tegen actuariële kostprijs;
2. Afschaffen doorsneesystematiek;
3. Loslaten 'genoeg = genoeg' (minder beperking op maximale toeslagen bij hoge dekkingsgraad);
4. Vervallen bufferopbouw;
5. Overstap naar solidaire premieregeling (SPR).

Wanneer het fonds alleen naar het totaal van de transitie-effecten zou kijken, zou het tot het oordeel kunnen komen dat de effecten in termen van netto profijt sterk verschillen tussen generaties, waarbij bepaalde generaties erop vooruitgaan en anderen achteruit, en het totaal als onevenwichtig beoordelen.

Wanneer het echter inzoomt op de verschillende onderliggende stappen, is zichtbaar dat er een aantal tegengestelde effecten spelen die elkaar in enige mate opheffen. Dit betreft enerzijds het vervallen van de solidariteit van bestaande met nieuwe opbouw (stap 1), wat voor dit fonds leidt tot een forse winst voor jongere slapers. Anderzijds heeft het fonds hier gekozen voor toepassing van de standaardmethode voor invaren, waardoor jongere slapers veel minder vanuit de buffer ontvangen dan ze onder het FTK zouden doen. Dit leidt weer tot een forse daling.

Het is uiteindelijk aan het bestuur om te beoordelen of zij dit evenwichtig vinden. Als zij in hun doelstellingen hebben opgenomen het totale contract niet teveel in waarde zou mogen veranderen, kunnen zij dit als onevenwichtig beschouwen. Als zij echter van mening zijn dat het huidige contract teveel bufferopbouw kent en daarmee teveel herverdeling van oudere naar jongere generaties, kunnen zij deze verandering juist als heel evenwichtig beschouwen.

Een dergelijke analyse kan voor alle deelnemersgroepen en voor verschillende rente- en dekkingsgraadniveaus worden gemaakt. Op het eerste oog lijkt dit vooral tot extra werk te leiden. Ervaring bij verschillende fondsen is echter dat het inzicht juist erg helpt in de discussie en de onderbouwing van bandbreedtes en de evenwichtigheid van een besluit.

CONCLUSIE

We concluderen dat de plausibiliteitscontroles niet alleen op de achtergrond nodig zijn in de borging van de kwaliteit van de analyses. Ze kunnen op een aantal punten ook een heel goed hulpmiddel zijn om inzicht te verkrijgen in de onderliggende oorzaak van transitie-effecten. Met name het bekijken van verschillende tussenstappen in de hele transitie, kan het bestuur helpen in hun afwegingen welke herverdelingseffecten zij wel wenselijk vinden en welke niet. ■

M. Irwin MSc (links) is specialist Pensioenakkoord bij Ortec Finance.

C. de Groot MSc AAG is Team Manager bij Ortec Finance.

